

edicija

---

džepni

**a
na
gr
e
m**

urednik

Alen Bešić

PETAR MATOVIĆ

---

o sadašnjosti
i sedativima

MONOHROMATSKO JUTRO

SAN DOLAZI SEKIRAMA

Postaćemo nerazdvojni poput umornog ratnika i proganjajućeg sna. Sve reke ulivaju se u isto more, u struju koja odnosi ribe u pocepane mreže siromašnih ribara. Baltik je bio tuga i nerazumna čežnja, usoljeni bakalar na prazničnoj trpezi. Hladnoća steže jače od grudobolje, mraz na oknu govori bezobličnim linijama o našim sadašnjostima, sedativima i nemoći kojoj nema kraja. Kažem ti, mi smo beskrajna složena rečenica, odnosne klauze iznenađuju novim značenjima, prikrivenim kao iza grudne kosti, i zvuk ne navodi na srce, već dubinu ničim neispunjenog prostora. San dolazi sekirama da usitni stvarnost u piljevinu.

MRTVA PRIRODA S KAFOM

Podigao sam se u monohromatsko jutro, tek crveni isprani krovovi remete paletu i nadiru kroz krošnje u prozore: mrtva priroda s kafom. Tamo ugalj ne okleva u formacijama dimnjaka, izvija se poput kratkih, suviše eliptičnih rečenica Boga. Nedostaje miris, onaj dugotrajni iz veša na terasi. Tastatura kazuje više od glasnih žica. Sećam se divljači u retrovizoru dok uzmiče sa zavejanog puta. Ovo nije grobnica, ovo je krematorijum u kojem sam živi pepeo, pa rasejanje. Ali nisam polen, ni gnojivo. Snove preživljavam poput košmara.

VELIKA UŠARA

U tvom snu probudi se cvet,
raskrilivši naglo latice dokraja,
skoro uvenuća.

I buljina na smrči, koja nadvisuje
ovaj prozor, tako otvori oči
i zuri netremice i ubedljivo
kako ćeš u svom krevetu zaspati.

PREDAH

Otvaraju se vrata, i svetlost zareže
opustele predmete. Smrknuti mebl
sobe primio bi me u blagi zagrljaj
prašine. U kaminu, bukovina pucala
kao prejaki smisao. Topli dimovi, topli
dimovi iz sećanja, nek se pripreme
novembar, troma kiša i ljubavi
što se goje u neočišćenim dimnjacima.
Mi smo bol u želucu, kažem za pustom
trpezom, *ili tek predah između kriza*.
Breze govore o žudnji za severom,
umnoženim alergenima, to su zastave
nikad neprežaljene domovine voljenih
bolova. Postajemo srebro patinirano
pod mesečinom, negde u pozadini
istrajno prede anksioznost, ne mačka,
i tišina kuca poput infarktrog srca.

Branislav Oblučar

SLOBODA DOLAZI SLIKAMA

U prethodne tri zbirke pjesama Petar Matović oblikovao je prepoznatljiv pjesnički glas čije su glavne odlike rafiniran stil modernističke provenijencije, melankolična kontemplativnost, interes za povijest i političnost. Spomenuta prepoznatljivost pritom se ne može svesti samo na okvire srpske pjesničke scene, o čemu svjedoče brojni prijevodi, kao i recentni izbor iz njegove poezije objavljen u Hrvatskoj. Naslovljen *Ne hleb, već morfijum* (2019), izbor na svome kraju donosi nekolicinu pjesama koje su poslužile kao svojevrsna najava novoga rukopisa; retrospektivno, tih se dvanaest pjesama može prepoznati kao jezgru knjige *O sadašnjosti i sedativima*. U spomenutom izboru nove su se pjesme svojim tonom i temama odlično dovezale na selekciju iz prethodnih zbirki; bilo je jasno da je riječ o kontinuitetu, o poetskome tkanju u čiji se temeljni uzorak vješto i promišljeno upliću nove niti. Nakon čitanja novoga rukopisa u cjelini, koji obuhvaća 40 pjesama organiziranih u šest ciklusa, dojam se ne mijenja: u Matovićevoj zbirci na djelu je zgušnjavanje i preslagivanje – pojedini elementi iz ranijih knjiga sada su pojačani, razrađeni ili varirani drugačije, a neki su utišani. Bez potrebe za snažnijim poetičkim zaokretnom, a izbjegavajući rutinsko

ponavljanje, Matović je pokazao da su njegova pjesnička ishodišta i dalje poticajna, i sadrže bitnu kreativnu snagu.

Osvrt na novu knjigu može započeti znakovitom paralelom. U prethodnoj zbirci, *Iz srećne republike*, u pjesmi „Isijavanje” nalazi se stih: „poezija ne znači kao hleb ili novac, / već morfijum”, koji autor sažima u naslov već spomenutoga izbora. Naslovni motiv sedativa iz nove knjige (spomenut u prvoj pjesmi, „San dolazi sekirama”) stoga kao da ulazi u već postojeće semantičko polje u kojem opijati i analgetici igraju bitnu ulogu u promišljanju o pjesničkoj aktivnosti i njezinoj osjetilnoj podlozi. Moglo bi se ustvrditi da je za Matovića poezija prije svega pitanje jezika i fiziologije; ili pjesnikovim riječima s kraja pjesme „Kreacionizam”: „Ko ovlada fiziologijom, ima pesmu”. Ova dosjetljiva aforistična formulacija hotimice je ambivalentna – implicira s jedne strane da je poezija umijeće ostvarivanja kontrole, a s druge da je fiziologija faktor koji je inače dominantan i koji je nemoguće zaboraviti ili potisnuti. Ona se Matovićevom lirskom subjektu nameće u vidu tjeskobnih, egzistencijalistički obojenih stanja koja su podloga melankolije kao temeljnog raspoloženja autorove poezije i u ovoj zbirci. Uz to „vrenje melankolije” vezan je generalan osjećaj nepomičnosti, zakočenosti i usamljenosti, a pojam „ništa” šifra je ove negativnosti, odakle i prigodna referenca na Sterijino „Nadgrobije samome sebi” u proslavu pjesme „Neiščezlo”: „Ništa iz ništa / zgruvano u ništa / daje sve ništa”.

Motiv fiziologije kod Matovića je međutim lišen pojednostavljenog biološkog determinizma; unutrašnja stanja i vanjski svijet čine nerazmrsiv čvor: „U pulsu reflektuje se spoljašnjost. Autonomija je / prividna” („Kreacionizam”). Ovladavanje fiziologijom stoga je tek drugo lice nošenja lirskoga junaka s pritiscima posttranzicijske svakodnevice koja ne

dopušta odmor ili odmak: „Želeo sam da se odmorim posle / posla. Živčani povici šefova i / fiskalnih kasa, sindikalno / učutkivanje šikaniranja, i dalje / izbijali su kao neplaćeni, / prekovremeni rad – iz jetre, / želuca, kroz utrnulost jezika i / leve ruke, na očne jabučice” („U polju vetrogeneratora”). Ova je pjesma izvrstan primjer Matovićevog umijeća da u svega nekoliko stihova, bez pretjeranih eksplikacija, pokaže kako melankolija ima i svoj društveni kontekst te nije tek stvar osobne ćudi. Iz ovoga osjećaja uhvaćenosti u društveni žrvanj javlja se i pitanje o funkciji poezije („Čemu služe metafore?”), kao i slutnja o presudnoj važnosti dokolice za pjesnički posao: „Što sam učinio? Greh, nisam živio dokolicu...” („I diše, diše šumno”). Dokolica je jedan od pojmova koji u ovoj zbirci stoji u bliskom odnosu sa snom kao lajtmotivom knjige, kao i s motivima sjećanja, mira i prirode; ona je uvjet rada imaginacije i stvaranja poezije. Sva ova stanja impliciraju barem privremeni bijeg ili predah, koji može imati konotacije otpora („San dolazi sekirama / da usitni stvarnost u piljevinu”) ili pak prizivanja prošlih prizora („Sloboda dolazi tim slikama, pod / kopcima kada me umor savlada”). Upravo ova poetska evokacija prošlih doživljaja – osjećaja sjedinjenja s planinskim ili morskim pejzažem – koji djeluju poput analgetika u tjeskobnoj sadašnjosti, podsjeća na romantičarska promišljanja o imaginaciji i njezinoj svrsi. Kod Matovića dakako nema anakrone opozicije grada i prirodnog ambijenta, jer oni čine jedinstven „ekosistem”, no zanimljivo je primijetiti da baš slike prirode djeluju poput „sedativa” – iako je sama priroda tek pojam „upamćen iz starih knjiga”, ona još uvijek ima moć da „ozeleni sopstvo” i donese „potrebni predah”, kako se kaže u pjesmi „Međuvrše”.

Trenuci predaha za kojima lirski subjekt traga i povremeno ih ostvaruje djeluju kao kontrapunkt tmurnijim stanjima u knjizi i donose ravnotežu, bilo da je riječ o vožnji autoputom, „chillanju” na krovu zgrade („Čestice”), „praznicima čitanja” („Susret”) ili trenucima kada se ne radi ništa posebno i kada se javlja pomisao da je ipak moguće „biti radostan bez povoda” („Kuglu težine pustio sam niz jezik i kičmu”). No crv sumnje koji ovu radost nagriza (u „Kugli...” utjelovljen u zujanju „zun-zare”) govori da su trenuci radosti i sreće, za razliku od melankolije, kratkotrajni i prolazni. Na ovome mjestu treba spomenuti i ljubavne motive, koji balansiraju na ovoj granici zanosa i tuge, prošlih prizora i sadašnjosti. Osobito se ističe izvanredna ljubavna pjesma „Latice”, u kojoj je Matović odmahom u drugo lice te ulančavanjem slika (posebno briljantnom realiziranom metaforom u prvoj strofi) prigušio patetiku, a zgusnuo i pojačao emociju. Ljubav je jedna od važnih tema ovoga pjesnika, ona ima auru nečeg uzvišenog i presudno važnog, na što se upućuje u pjesmi „Auto-put”: „*Smrt, to je kada smo / sopstvena infuzija*”. Ova pamtljiva sentenciozna formulacija dobro ilustrira Matovićevo poetsko mišljenje za koje je drugost vitalna u svojim različitim aspektima: od ljubavnog odnosa, preko susreta sa životinjama (naročito pticama), do dodira sa stvarima, čiji se nijemi život uvijek iznova osluškuje.

Ako motivi melankolije, poezije, interijera, gradskoga ambijenta i prirode ostaju konstanta Matovićeve pjesništva, u ovoj knjizi političko-povijesne teme nešto su prigušenije, što sugerira i isticanje sadašnjosti u naslov zbirke. Izostaju tekstovi koji bi se primjerice dovezivali na pjesme „Palestinski triptih”, „Neću o Aušvicu” ili „Godina je 1996...” iz prethodnih dviju knjiga, a nema ni geografsko-kulturnih referenci na europski prostor, dominantnih naročito u *Odakle dolaze*

dabrovi (izuzev spomena Baltika u prvoj pjesmi). U tom smislu *O sadašnjosti i sedativima* zbirka je nešto komornijega ugođaja, no isticanje važnosti sadašnjega trenutka ne znači i potpuni izostanak šire vremenske perspektive. Reference na prošlost, u vidu kulturnog i književnog naslijeđa Jugoslavije, javljaju se tako u pjesmi „Prokužavanje”, dok su aluzije na budućnost prisutne u pjesmi „O ocu”, gdje se koristi dječja vizura kako bi se na koncizan način načela tema odnosa oca i sina (spomenuta pjesma zajedno s pjesmom „Politika fetusa” čini svojevrsan roditeljski diptih, vješto uklopljen u atmosferu zbirke). Također, Matovićevo tematiziranje sadašnjosti jasno pokazuje da nije riječ o vremenski homogenom trenutku, već predočava njezinu bitnu društvenu raslojenost. Tu valja istaknuti pjesme „Zdravlje” i „Dom”, koje posjeduju i stanovitu distopijsku crtu, donoseći gotovo zamjatinovsku projekciju života u sterilnim i umjetno osvijetljenim tržišnim centrima ili „nijemim” predgrađima više klase u kojima je jedini zvuk zujanje električnih vozila. U ovaj se krug upisuje i već spomenuta „U polju vetrogeneratora”, gdje upravo tihi rad elisa onemogućuje stvarno opuštanje. Poetska kvaliteta traži se nasuprot tome u onome što je nesvodivo na racionalno uređen i programiran život, u usputnom, beskorisnom i previđenom, detaljima koji djeluju poput „soli, delikatnih začina”, bez kojih je poezija bezukusna.

Ukratko, poezija je važna za duševno zdravlje, ali istodobno djeluje kontra ideologije zdravlja, o čemu se na duhovit način govori u pjesmi programatskog naboja kojom završava knjiga, naslovljenoj „Vitko telo”. Ovo su Matovićeve *nesuvremena razmatranja* o figuri „pravih” pjesnika suvremenog doba, koje lirski subjekt zamišlja dok tone u san. „Pravi” su pjesnici prikazani ambivalentno: oni su se emancipirali od

kulturnih i društvenih obrazaca patrijarhata (ne varaju žene, ne šuruju s nacionalistima) samo da bi se što bolje uklopili u neoliberalnu ideologiju kulta tijela i osobnog uspjeha. Autorova ironija pogađa ovdje i veganstvo i ergonomiju i žudnju za prirodom („vukojebinama”), prepoznajući ih kao sastavnice kulturnoga modela koji je postao dominantan i poželjan. Upravo je spomenuta ambivalencija ono što pjesmu čini uspjelom, a njezin satirički žalac učinkovitim. Ni sam se lirski subjekt na koncu ne postavlja izvan svijeta čije ga vrijednosti žuljaju, dapače, završni motiv sna ukazuje na njegovu podvojenost, pa se ironija rađa iz tog unutrašnjeg prijevora: „*Pravi pesnici nisu više debeli, // odjekuje mi umorno u snu, dok se moje / vitko telo provlači kroz ribarsku mrežu, kroz praznu ključanicu, kroz uši kamile. / Cereka se cinično i šapuće mi šta su / pravi pesnici*”.

Kada je riječ o poetskim sredstvima kojima se gradi lirski svijet, zbirka nosi jasan Matovićev stilski pečat. Tema se u pjesmama najčešće ne izlaže linearno, pjesnik radije poseže za prekidima i obratima, dodirujući stvar iz različitih perspektiva, uvodeći motive koji donose neko neočekivano osvjetljenje ili uvid. Rečenica je posebno privlačna kada vijuga, kada niže naoko nevezane i neobavezne prizore, koji ostaju lebdjeti u čitateljevoj mašti: „bela avet kese na pustom / drumu”, „čestice gareži popadale uz koloseke”, gavran „na semaforu kod prazne raskrsnice”. Matović se iznova pokazuje kao izvrstan promatrač, pjesnik koji ima osjećaja za detalj, za teksturu stvari čiju nam opipljivost prenosi – kao sliku, zvuk ili miris – i time gradi atmosferu. U usporedbi s dvjema prethodnim knjigama, u kojima su tematski lomovi unutar pjesama bili katkad izraženiji, udio apstraktnog vokabulara veći, a poigravanje sintaksom smjelije, ova zbirka donosi nešto protočniji

diskurs, rečenica kao da je stekla putanju koja joj omogućuje gladak hod, svojevrsnu lakoću koja začarava čitatelja. *O sadašnjosti i sedativima* je zrela knjiga, koja na svakome mjestu pokazuje umijeće autora da objedini emociju, sliku i misao, i na uvjerljiv način odgovori na pitanje o razlozima postojanja poezije i njezinoj svrsi ovdje i sada.

SADRŽAJ

MONOHROMATSKO JUTRO

San dolazi sekirama	7
Mrtva priroda s kafom	8
Velika ušara	9
Predah	10
Ispod radara	11
Egzodus	12

SJAJEVI, MALI POŽARI

Neiščezlo	17
Bela avet	18
O konačnici	20
Školjke	21
Uvek ćeš biti	22
Diskretna stajališta	23
Prašnik	24

ARITMIJE

Auto-put	27
Kroz kišnu pustoš	28
U susedstvu	29
Latice	30
Čestice	32

U sanjarenju planktona	34
Politika fetusa	35
O ocu	36

IZA PRVOG UGLA OPUŠTANJA

Susret	39
Kuglu težine pustio sam niz jezik i kičmu	40
Muskulatura grinja	42
Šestarenje	44
Trepča	45
Neonke, tela	46

BAROMETAR

Zavist	49
Čemu služe metafore?	50
Zdravlje	51
Uzmicanje	52
Dom	54
Međuvršje	55
U polju vetrogeneratora	56

NISAM ŽIVEO DOKOLICU

I diše, diše šumno	61
Divlja svinja	62
Koh nedeljom	63
Prokužavanje	64
Kreacionizam	66
Vitko telo	67

Branislav Oblučar: <i>Sloboda dolazi slikama</i>	69
--	----

Petar Matović
O SADAŠNJOSTI I SEDATIVIMA

izdavač

Kulturni centar Novog Sada
Katolička porta 5, Novi Sad
tel: 021 528 972
faks: 021 525 168
e-mail: info@kcns.org.rs
www.kcns.org.rs

za izdavača

Bojan Panaotović

lektura

Mirjana Frau Gardinovački

priprema

Vladimir Vatić, „Grafit”, Petrovaradin

štampa

 SAJNOS, Novi Sad

tiraž

300 primeraka

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

821.163.41-14.09 Matović P.

МАТОВИЋ, Петар, 1978-

O sadašnjosti i sedativima / Petar Matović. - Novi Sad : Kulturni centar Novog Sada, 2021 (Novi Sad : Sajnos). - 78 str. ; 19 cm. - (Edicija Džepni anagram)

Tiraž 300. - Str. 69-75: Sloboda dolazi slikama / Branislav Oblučar.

ISBN 978-86-7931-869-5

a) Матовић, Петар (1978-)

COBISS.SR-ID 38537225